

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оцінка населенням правоохоронної системи. Ставлення українців до самосуду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/ua/polls/2012-year/1756.htm>.
2. Бордоська декларація / Рада Європи; Декларація, Міжнародний документ від 18 листопада 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_a50.
3. Моніторинг незалежності суддів в Україні // Вісник Верховного Суду України – 2011. – № 12(136). – С. 94.
4. Рекомендації CM/Rec (2010)12 ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи 17 листопада 2010 року // Вісник Верховного Суду України – 2010. – № 12(124). – С. 37.
5. Конституція України від 28 червня 1996 №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. – № 30 – Ст. 141.
6. Нестерович В.Ф. Органи судової влади як об'єкт лобювання в Україні – виклик національній правовій системі. // Вісник Верховного Суду України – 2010. – № 3(115). – С. 97.
7. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07 липня 2010 р. №2453-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
8. Закон України «Про Вищу раду юстиції» від 15 січня 1998 №22/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/22/98-вр>.
9. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. № 422/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422/96-вр>.
10. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про незалежність судової влади» №8 від 13 червня 2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-07>.

342.5

КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ CONTROL AS A FUNCTION OF JUDICIAL AUTHORITY

Терлецький Д.С.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті в контексті сучасного розуміння принципу поділу влади розглядаються питання функціонального призначення судової влади. У цьому зв'язку розглядаються зміст і сутність функцій, здійснюваних судовою владою. Особливу увагу в статті приділено аналізу судового контролю в сфері реалізації повноважень органів державної виконавчої влади.

Ключові слова: поділ влади, судова влада, функції судової влади, правосуддя, судовий контроль, судовий конституційний контроль, судовий адміністративний контроль.

В статье в контексте современного понимания принципа разделения властей рассматриваются вопросы функционального предназначения судебной власти. В этой связи рассматриваются содержание и сущность функций, осуществляемых судебной властью. Особое внимание в статье уделено анализу судебного контроля в сфере реализации полномочий органов государственной исполнительной власти.

Ключевые слова: разделение властей, судебная власть, функции судебной власти, правосудие, судебный контроль, судебный конституционный контроль, судебный административный контроль.

The article is devoted to the investigation of the functional purpose of the judiciary in the context of the current understanding of the principle of separation of powers. In this context, the contents and nature of the functions performed by the judiciary are examined. An important aspect of author's attention is concentrated on investigation of the judicial control of the executive authority.

Key words: separation of power, judicial authority, judicial functions, justice, judicial control, judicial constitutional control, judicial administrative control.

Постановка проблеми та стан дослідження. Сучасне розуміння політико-правової ідеї поділу влади ґрунтується на концепції «єдиної – поділеної» державної влади, за якої в межах визнання класичної тези про юридичну однопорядковість, рівнозначність і рівноцінність гілок влади, наголос переноситься з поняття «поділ» на поняття «влада» [1-5]. Інакше кажучи, у реальній політико-правовій практиці відбувається не поділ влади, а структурне відокремлення її функціональна спеціалізація окремих органів держави. Йдеться, таким чином, про принцип поділу функцій влади, який передбачає структурну диференціацію трьох рівнозначних основних функцій держави: законодавчої, виконавчої, судової. Він відображає, з одного боку, виділення основних видів діяльності держави: законотворення, нормозастосування і правосуддя, а з іншого – організаційний устрій держави як сукупність різних видів державних органів: законодавчих, виконавчих і судових (як основних) із властивою їм компетенцією – складним явищем, яке включає нормативно визначені цілі, предмети відання як юридично встановлені сфери та об'єкти регулюючого впливу, владні повноваження як гарантована законом міра прийняття рішень й здійснення дій та відповідальність за їх невиконання [6, с. 186].

При цьому державні органи, якими інституціоналізуються гілки влади, можуть мати (і у практиці конституційно-

налізму різних держав дійсно мають) окремі повноваження, які в рамках класичних для минулого уявлень про поділ влади входили б до компетенції інших державних органів. Відповідно, аналіз принципу поділу функцій влади диктує необхідність розглядати державну владу як цілісний феномен, який поділений і водночас взаємопов'язаний у структурно-функціональному аспекті організаційно-правовим механізмом стримувань і противаг [7, с. 8].

За такого розуміння принципу поділу влади поширений до останнього часу погляд на судову владу як «найслабкішу» державну владу перестає відповідати правовій дійсності і зумовлює необхідність змістовного переосмислення функціонального призначення судової влади. Саме подальше з'ясування сутності та змісту функцій, здійснюваних судовою владою, зокрема судами загальної юрисдикції в Україні, видається можливим визначити як мету даної роботи.

Потрібно зазначити, що за своїм призначенням і функціональними можливостями судова влада має особливу перевагу перед іншими гілками влад, бо не існує такої діяльності держави в особі її органів, яка не підлягала б судовому контролю. Як слушно зазначає у цьому зв'язку Є. Абросімова, якщо основне соціальне завдання суду (як інституціональної складової судової влади), полягає

у вирішенні суспільного конфлікту в будь-який з можливих форм: конфлікт «людина проти людини», «людина проти держави», «держави проти людини», то його соціальна функція – здійснення від імені держави соціального контролю у механізмі поділу влади, з одного боку, і за соціально значимою поведінкою конкретного суб'єкта права, з іншого боку [8, с. 11]. Втім такий акцент при характеристиці функціонального призначення судової влади є відносно новим. За загально визнаним каноном судова влада насамперед виконує специфічну для неї правосудну функцію, вирішуючи спори між суб'єктами права, і передусім між громадянами, а також визначаючи міру державного примусу для осіб, винних у скоєнні відповідних правопорушень.

Проте в умовах практичної реалізації принципу поділу влади, зважаючи на його сучасне теоретичне розуміння, суд як інституціональний носій влади судової поряд із здійсненням правосуддя, виконує функції судового контролю відносно посадових осіб й органів інших гілок влади, формально і фактично виступаючи останньою інстанцією у спорах, де стороною у справі виступає державна влада. Інакше кажучи, суд «неминуче володіє двома іншими визначальними повноваженнями: повноваженнями судового адміністративного контролю або вирішення адміністративних справ, тобто справ про незаконність діяльності органів виконавчої влади, і повноваженнями судового конституційного контролю або вирішення конституційних справ, тобто справ про неконституційність, по-перше, діяльності законодавця, і, по-друге, виконавця» [8, с. 11-12].

Однак показово в цьому плані, що запровадження в Україні інституту судового конституційного контролю, уособленого Конституційним Судом України, який, маючи високий рівень незалежності, отримав реальну можливість впливати на практику реалізації законодавчої і виконавчої влади та на їх співвідношення, зумовило надзвичайно високий науковий інтерес і як наслідок – низку змістовних наукових досліджень різних аспектів його організації та функціонування [9-11], зокрема й у контексті практики реалізації принципу поділу влади, системи стримувань і противаг [12-16], та, водночас, поставило на порядок денний питання про подвійну природу єдиного органу конституційної юстиції.

Так, В. Гергелійник, зазначаючи, що «Конституційний Суд України виконує функцію конституційного контролю в межах визначеної Конституцією судової гілки влади», доводить, що «окреслена специфіка органу конституційної юстиції у порівнянні з судами загальної юрисдикції дозволяє зробити висновок про визначення на теоретичному рівні статусу Конституційного Суду України як «квазіоргану» правосуддя України, який входить, хоча це і не закріплено на конституційному рівні, в контрольній-наглядовій гілці влади України. І, хоча Конституція України відносить Конституційний Суд до судової гілки влади, ми можемо говорити про це, як про етапний фактор у становленні контрольній-наглядовій гілці влади» [17, с. 8].

Наведені судження виразно ілюструють, що вже сам факт визнання за Конституційним Судом України функції конституційного контролю сприймається як достатня підстава поставити під сумнів судову природу єдиного органу конституційної юрисдикції. Переконливу відповідь на такі так би мовити «вагання» свого часу надав відомий український науковець М. Козюбра, вказавши, що за організаційною природою, яка фіксується у самій назві його назви – суд; за функціональним призначенням – здійсненням конституційної юрисдикції, тобто вирішенням спорів про право; за процесуальною формою діяльності – конституційним судочинством; за основними принципами діяльності – незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості рішень тощо; гарантіями незалежності та недоторканості суддів, підставами для звільнення з посади та вимогами щодо несумісності; від-

сутністю права порушувати питання про конституційність закону чи іншого правового акта за власною ініціативою тощо Конституційний Суд України належить до судової влади України [18, с. 22-23].

Тут потрібно зауважити, що діяльність виконавчої гілки влади цілком очевидно меншою мірою стає об'єктом судового конституційного контролю, оскільки безпосереднє порушення (у формі дії – шляхом прийняття нормативного акту або бездіяльності) нею конституційної норми зустрічається значно рідше, ніж порушення норми закону, яка заснована на конституційній нормі або відтворює конституційний принцип, що, звісно, не виключає взагалі такої можливості.

Натомість ще Б. Кістяківський у своїх роботах підкреслював, що «природа адміністративних завдань така, що обумовлює відомий простір для вирішення питань, що виникають, в той чи інший бік, а у такому випадку можуть виникати сумніви щодо відповідності прийнятих рішень чинному праву». Автор робить висновок, що судова перевірка актів адміністративної влади запроваджується в правових державах для «усунення будь-яких сумнівів і для строгого узгодження всіх актів адміністративної влади із чинним правом», і що вона проводиться за скаргами зацікавленої особи і може вести як до «скасування акта, який не відповідає нормам об'єктивного права, так і до відновлення порушеного суб'єктивного права» [19, с. 351].

Незважаючи на те, що проблематику судового адміністративного контролю в сфері виконавчої влади навряд чи можна назвати новою для вітчизняної юридичної науки (за дореволюційних часів до неї зверталися, зокрема, С. Десницький, М. Коркунов, С. Корф та інші, а у радянський період, наприклад, Н. Салищева, Д. Чечот М. Шаргородський та інші) закріплення приписами статті 55 Конституції України права кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб надало змістовно новий поштовх відповідним дослідженням [20-22] та визначило одну з провідних тенденцій розвитку конституційного й поточного законодавства – «розширення сфери судового захисту, у тому числі судового контролю за правомірністю і обґрунтованістю рішень, дій чи бездіяльності органів публічної влади, їх посадових і службових осіб» [23, с. 5].

Виклад основного матеріалу. Тим не менш, визнання за судами загальної юрисдикції функції контролю відносно інших гілок влади – «найбільш переконливого доказу його (суду – Авт.) владних властивостей» [24, с. 83] – так само багатьма сприймається як посягання на непорушну істину, а функціональне призначення судів загальної юрисдикції продовжує розглядатися головним чином крізь призму здійснення ними правосуддя. Показовим у цьому плані є дослідження П. Карпечкіна, присвячене теоретичним та практичним проблемам функцій судів загальної юрисдикції. Так, автор, зазначаючи, що «у вітчизняній і зарубіжній юридичній науці не існує комплексної системи критеріїв класифікації функцій судів загальної юрисдикції, яка б дозволяла зробити не простий перелік функцій, а визначити систему функцій судів загальної юрисдикції в цілому», пропонує досить об'ємну систему функцій за такими критеріями як суб'єкти, об'єкти, способи, форми здійснення судочинства, час здійснення функції, територія здійснення функції тощо. [25, с. 9]. Однак аналіз запропонованої системи функцій свідчить, що насправді йдеться не про цілісну систему функцій судів загальної юрисдикції, а про структурування за різними підставами «суто єдиної» функції судової влади здійснюваної судами загальної юрисдикції – правосуддя. Ціоправда, тут автор інколи доходить досить несподіваних результатів. Так, зокрема, за способами правосуддя П.Ф. Карпечкін пропонує розрізняти правозастосовчу функцію, нормотворчу функцію, правозахисну функцію, представницьку функцію та

функції організаційного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного та соціального забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції [25, с. 10].

Вихідною тезою такого підходу залишається намагання виразити зміст усієї судової влади, її владних повноважень через специфіку лише однієї функції судових органів або форми судової діяльності. Так, Д. Бринцев розглядає судову владу як законну діяльність усіх ланок судової системи із забезпечення й реалізації конституційного, господарського, кримінального, адміністративного та цивільного правосуддя [26, с. 25-36]. Близьке до цього визначення пропонується і в конституційно-правовій роботі російських вчених О. Кутафіна та К. Козлової: «судова влада є різновидом державної влади..., що здійснює правосуддя» [27, с. 441]. Ототожненню судової влади із правосуддям певною мірою сприяє й некоректна понятійна побудова Основного Закону України. Так, на відміну від законодавчої влади (яка згадується у статті 75 Конституції України) та виконавчої влади (що вміщується вже в назві VI Розділу Конституції України), такому виду державної влади як судова не відводиться належного місця в жодній з норм спеціальних розділів Конституції України. Замість цього, весь процес реалізації судової влади зводиться лише до правосуддя (назва та зміст VIII Розділу Конституції України).

За таких умов цілком «закономірним» виглядає твердження, відповідно до якого судова влада може здійснюватися шляхом єдиної можливої форми – правосуддя. Будь-яка діяльність суду із реалізації судової влади відповідає ознакам правосуддя. При цьому зміст поняття правосуддя слід розглядати найбільш широким чином [28, с. 254]. Якщо слідувати цій логіці, то, наприклад, законодавча влада, інституціоналізована Верховною Радою України, може здійснюватися шляхом єдиної можливої форми – законотворчості, яка має визначатися максимально широко, а будь-яка діяльність українського парламенту із реалізації законодавчої влади відповідає ознакам законотворчості.

У такому випадку єдиним функціональним призначенням Верховної Ради України є здійснення законотворчості, а конституційно визначені представницькі, установчі, контрольні та інші повноваження, необхідно або визнати певними «специфічними проявами» законотворчості та поставити знак рівності між поняттями «законодавча влада» та «законотворчість», або констатувати, що реалізація парламентом таких повноважень виходить за межі здійснюваної ним законодавчої влади.

Численні дослідження конституційно-правового статусу єдиного органу законодавчої влади, включаючи його повноваження та функції, доводять безпідставність такої методологічної установки [29-32]. Екстраполюючи напрацювання відносно природи і системи функцій єдиного органу законодавчої влади, зміст яких становлять відповідні повноваження, на проблематику функцій судової влади в цілому і судів загальної юрисдикції зокрема, видається можливим стверджувати, що їх діяльність має поліфункціональну, плюралістичну природу, тобто «сукупність функцій судової влади як самостійної і незалежної гілки державної влади не можна зводити лише до функцій суду в процесі, тобто до правосуддя, яке є, власне кажучи, не більш ніж однією з численних функцій судової влади. Це вірно, оскільки судова влада як одна з гілок державної влади зберігає всі основні елементи останньої» [33, с. 7]. При цьому усі функції судової влади є взаємозалежними і такими, що мають інтеграційні зв'язки, які забезпечують функціонування її інституціональних носіїв – судів.

Так само не виправдані, як і зведення усіх функцій судів лише до однієї функції правосуддя, є ототожнення самого явища судової влади з правосуддям, адже «воно є ширшим за змістом і більш загальним за природою» [34, с. 45]. І в цьому аспекті заслуговує на увагу твердження В. Шевцова, за яким правосуддя є не синонімом судової влади, а її виключною компетенцією [35, с. 186].

Відстоюючи тезу про функціональний плюралізм судової влади, вважаємо за необхідне підтримати позицію Л. Сушко, яка характеризує категорію «судова влада», пропонує виділяти такі організаційно-правові форми її реалізації – складові механізми судової влади як здійснення правосуддя; судовий нагляд; судове управління; судовий конституційний контроль; судовий контроль в державному управлінні [36, с. 8].

Водночас навряд чи можна погодитися із пропозицією С. Нечипорук, яка пропонує узагальнити всі функціональні напрямки судової діяльності, тобто форми реалізації судової влади за її функціональним призначенням, такою юридичною категорією як «судочинство» [37, с. 74]. По-перше, як зазначає сам автор, «категорія судочинства не охоплює (та, у принципі, і не має охоплювати) організаційний аспект реалізації судової влади, пов'язаний, наприклад, із формуванням суддівського корпусу, апарату суддів, матеріально-технічним забезпеченням судової системи тощо» [37, с. 74]. Тобто наведена пропозиція має застосовуватися з певними виключеннями та застереженнями.

По-друге, С. Нечипорук, виділяючи поряд з правосуддям принаймні ще одну функцію судової влади – судовий контроль, далі вказує, що «категорія «правосуддя» залишається змістом всіх форм судочинства, основоположною суттю судової влади – справедливого вирішення справ шляхом застосування права» [37, с. 74]. Але якщо судочинство – узагальнююча категорія (переважної більшості, але не всіх) форм реалізації судової влади, змістом яких залишається правосуддя, незрозумілою є доцільність виокремлення якихось інших, ніж правосуддя форм реалізації судової влади.

У системі форм реалізації судової влади правосуддя та судовий контроль є рівноправними, проте змістовно не тотожними формами. Така змістовна нетотожність зумовлена насамперед тим, що правосуддя як функція держави здійснюється лише судовою владою, тоді як контроль – функція, властива всім гілкам державної влади (законодавчій, виконавчій та судовій). Як слушно підкреслював В. Авер'янов, «судовий контроль – це комплексне правове явище, яке відображає як основні риси судової влади, так і ознаки юрисдикційної діяльності органів держави» [38, с. 222].

Категорію «судочинство» у цьому контексті видається прийнятним визначити як процесуально визначену форму (порядок) здійснення судами компетенційних повноважень судової влади, до яких передусім належить повноваження із здійснення правосуддя та судового (конституційного та адміністративного) контролю. Характеристика таких повноважень як компетенційних підкреслює та вказує на їх спрямованість назовні, на відміну від повноважень самоорганізаційних, пов'язаних із організацією судової влади, і, відповідно, спрямованих всередину. Предметну і просторову сфери здійснення судами у процесуально визначеній формі вказаних компетенційних повноважень характеризує категорія «юрисдикція судів», яка поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, і визначається Конституцією України, законами та процесуальними кодексами.

Зокрема, стаття 55 Конституції України, закріплюючи загальну норму, яка означає право кожного звернутися до суду, якщо його права чи свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод, в тому числі з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, концептуально визначає предметно-просторову сферу здійснення судами компетенційних повноважень і власне самі повноваження щодо судового адміністративного контролю.

Необхідність здійснення останнього в умовах принципу поділу державної влади детермінована особливостями взаємовідносин двох її гілок (виконавчої і судової), харак-

тер яких визначається завданнями, що стоять перед державою і які загальними для усіх гілок влади. Найголовнішим серед таких завдань, безумовно, виступає визнання, дотримання та ефективний захист прав і свобод людини та громадянина від будь-яких порушень, насамперед з боку самої держави, включаючи прийняття та застосування її органами нормативно-правових актів, які суперечать чинному законодавству. Особливості правового статусу громадянина, на відміну від правового статусу суб'єкта владних повноважень, вимагають від держави підвищеного захисту їх прав, свобод і законних інтересів. Держава зобов'язана швидко і справедливо реагувати на будь-яке порушення цих прав і свобод з боку органів публічної влади, посадових і службових осіб.

Спираючись на вище наведені положення концепції «інтеграційної системи поділу влади», видається можливим стверджувати, що здійснюваний судами загальної юрисдикції судовий контроль за діяльністю органів виконавчої влади щодо громадян й інших суб'єктів правовідносин, які виникають у сфері виконавчої та розпорядчої діяльності вказаних органів, у контексті забезпечення конституційної законності (термін «конституційна» у даному випадку підкреслює, що передумови законності закладені Конституцією України як Основним Законом держави) діяльності органів державної влади виправдано розглядати як зумовлену конституційно визначеним принципом поділу влади і відповідним організаційно-правовим механізмом стримувань і противаг форму взаємодії двох гілок державної влади – виконавчої та судової влади.

Така інтерпретація судового адміністративного контролю наведена у контексті структурно-функціонального аналізу державної влади, і, звісно, не є єдиною можливою, оскільки не зачіпає питання взаємодії різних форм публічної влади, тоді як відповідні компетенційні повноваження судів загальної юрисдикції поширюється і на публічно-самоврядувану владу, інституціоналізовану органами місцевого самоврядування.

Йдеться не тільки про контроль за законністю рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності таких органів. Надзвичайно важливим є судовий адміністративний контроль з приводу реалізації суб'єктами владних повноважень своєї компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, які «становлять важливу форму взаємодії місцевих органів публічної влади (місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування)» [39, с. 10]. При цьому делегування повноважень, як один із способів встановлення компетенції місцевих органів пу-

блічної влади, є важливою складовою частиною децентралізації виконавчої влади, що має велике значення для всіх процесів побудови правової держави і, зокрема, для підвищення ефективності діяльності системи місцевих органів публічної влади [39, с. 11].

У контексті взаємодії державної та публічно-самоврядуної влади судовий адміністративний контроль так само може бути визначений як форма такої взаємодії та водночас як зумовлена приписами статті 6 та 145 Конституції України змістовно-інституціональна гарантія місцевого самоврядування.

Наразі доводиться констатувати відсутність чіткої та зрозумілої доктринальної класифікації видів судового адміністративного контролю. Так, Л. Супко пропонує класифікувати судовий контроль «за законністю актів і дій органів виконавчої влади і їх посадових осіб на два види: 1) контроль за законністю нормативно-правових актів органів виконавчої влади та їх посадових осіб; 2) контроль за законністю рішень (правових актів ненормативного характеру) і дій органів виконавчої влади та їх посадових осіб» [36, с. 15]. Наведена класифікація викликає суттєві заперечення передусім через те, що ігнорує вище вказані компетенційні повноваження судів загальної юрисдикції відносно публічно-самоврядуної влади, інституціоналізованої органами місцевого самоврядування.

Відповідно, більш коректною видається класифікація, за якою основними видами судового адміністративного контролю мають виступати: 1) контроль за законністю нормативно-правових актів суб'єктів владних повноважень; 2) контроль за законністю рішень (правових актів ненормативного характеру) і дій суб'єктів владних повноважень; та зважаючи на констатовану взаємодію різних форм публічної влади – 3) контроль за законністю у зв'язку із реалізацією суб'єктами владних повноважень своєї компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень.

Висновки. Підбиваючи підсумки викладеному, хотілось б зазначити, що багато в чому, наведені тут судження мають гостро полемічний, дискусійний, і у цьому сенсі – проблемно-постановочний характер. Але при цьому потрібно пам'ятати, що місце судової гілки влади в системі влади публічної, її роль у суспільстві в цілому вже традиційно розглядається у сучасному світі як найбільш точний показник розвиненості правових начал, основним критерієм усвідомлення і сприйняття або, інакше кажучи – рецепції конкретним соціумом цінностей існування невід'ємних прав і свобод людини, правової держави та громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бабенко К.А. Принцип поділу державної влади та сучасні проблеми його реалізації в Україні (конституційно-правовий аналіз) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 / К.А. Бабенко; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К., 2004. – С. 7.
2. Барнашов А.М. Теория разделения властей : становление, развитие, применение / А.М. Барнашов. – Томск, Изд-во Том. ун-та, 1988. – 102 с.
3. Веніславський Ф.В. Конституційні основи взаємовідносин законодавчої та виконавчої влади в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Ф.В. Веніславський; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2000. – С. 12.
4. Четвернин В.А. Демократическое конституционное государство : введение в теорию / В.А. Четвернин. – М. : Изд-во ИГиП РАН, 1993. – 141 с.
5. Энтин Л.М. Разделение властей : опыт современных государств / Л.М. Энтин. – М. : Юрид. лит., 1995. – 176 с.
6. Тихомиров Ю.А. Современное публичное право: монографический учебник / Ю.А. Тихомиров. – М. : Эксмо, 2008. – 448 с.
7. Мартинюк Р.С. Реалізація принципу поділу функцій влади в сучасній Україні: політико-правовий аналіз : автореф. дис... канд. політ. наук : 23.00.02 / Р.С. Мартинюк; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – Л., 2005. – С. 8.
8. Абросимова Е.Б. Судебная власть в Российской Федерации: система и принципы / Абросимова Е.Б. – М. : Институт права и публичной политики, 2002. – 160 с.
9. Мироненко О.М. Конституційний Суд України: історія і сучасність, доктрина і практика / О.М. Мироненко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. – К., 2011. – 910 с.
10. Сліденко І.Д. Феноменологія конституційного контролю : генеза, природа і позиціонування в контексті аксіологічних, епістемологічних, праксіологічних синергетичних аспектів / І.Д. Сліденко. – К. : Істина, 2010. – 623 с.
11. Тесленко М.В. Судебный конституционный контроль в Украине // Ин-т государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины. – К., 2001. – 343 с.
12. Бабенко К.А. Актуальні питання визначення місця і повноважень конституційного суду в системі органів державної влади / К.А. Бабенко // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – Одеса : Астропрінт, 2003. – Вип.16 – С.527-536.

13. Скомороха В. Окремі питання поділу влади і юрисдикція Конституційного Суду України / В. Скомороха // Право України. – 1998. – № 5. – С. 8-17;
14. Скомороха В. Окремі питання поділу влади, визначення державної та судової влади, незалежності судової влади / В. Скомороха // Вісник Конституційного Суду України. – 2000. – № 1 – С. 52-67.
15. Тесленко М.В. Про місце Конституційного Суду України в системі вищих органів державної влади / М.В. Тесленко // Право України. – 1999. – № 12. – С. 33-35.
16. Шемшученко Ю., Мурашин Г. Конституційний Суд України як орган конституційної юрисдикції / Ю. Шемшученко, Г. Мурашин // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 4. – С. 3-10.
17. Гергелійник В.О. Правові проблеми становлення та функціонування конституційної юстиції України : автореф. дис... канд. юрид. – К., 2000. – С. 8.
18. Козюбра М.І. Конституційний Суд в системі органів державної влади /М.І. Козюбра // Державно-правова реформа в Україні: Матеріали науково-практичної конференції. Листопад 1997 року. / Інститут законодавства Верховної Ради України. Ред.кол. В.Ф.Опришко (гол.) М.І. Єрофеев, М.Т. Кравчук та ін. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1997. – С. 20-25.
19. Кистяковский Б. А. Философия и социология права / Сост., примеч., указ В.В. Сапова. – СПб : РХГИ, 1998. – 800 с.
20. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Факт, 2003. – 384 с.
21. Димитров Ю. Адміністративна юстиція – атрибут демократичної правової держави / Ю. Димитров // Право України. – 1996. – № 4. – С. 7-14.
22. Педько Ю.С. Становлення адміністративної юстиції в Україні: Монографія. / Ю.С. Педько – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. – 208 с.
23. Рішення Конституційного Суду України № 6-зп від 25.11.1997 (справа громадянки Дзюби Г.П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи) // Вісник Конституційного Суду України. – № 1998. – № 1. – С. 5.
24. Орзих М.Ф., Крусян А.Р. Современный украинский конституционализм. Введение в украинское конституционное право /М.Ф. Орзих, А.Р. Крусян. – К. : Алерта, 2006. – 289 с.
25. Карпечкін П.Ф. Функції судів загальної юрисдикції в Україні: проблеми теорії та практики : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / П.Ф. Карпечкін; Ін-т законодавства Верхов. Ради України. – К., 2005. – С. 9.
26. Брынцев В.Д. Судебная власть. Правосудие : Пути реформирования в Украине / В.Д. Брынцев – Харьков : Ксилон, 1998. – 182 с.
27. Козлова Е.И., Кутафин О.Е. Конституционное право Российской Федерации / Е. И. Козлова, О.Е. Кутафин – М.:Юристъ, 1995. – 600 с.
28. Богданов В.В. Юридические конфликты и виды правосудия / В.В. Богданов // Право и демократия : Сборник научных трудов / Отв. ред. В.Р. Бибитло. – Минск : БГУ, 2003. —Вып. 14. – С. 253 – 269.
29. Майданник О.О. Питання теорії функцій парламенту України / О.О. Майданник // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 1. – С. 81-88.
30. Погорілко В. Функції українського парламенту. Від номінального до реального / В. Погорілко // Віче. – 2002. – № 2 (119). – С. 17-20.
31. Приходько Х.В. Функції Верховної Ради України: критерії класифікації та види / Х.В. Приходько // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 11. – С. 5-7.
32. Шаповал В. Парламентаризм в Україні: пошук парадигми чи рух до нового / В. Шаповал // Віче. – 1997. – № 5. – С. 16-17.
33. Рекецька І.Р. Судова влада в контексті демократичної трансформації українського суспільства: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / І.Р. Рекецька; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2003. – С. 7.
34. Шаповал В.М. Проблеми розвитку конституційної юрисдикції в Україні / В.М. Шаповал // Вісник Конституційного Суду України. – 1998. – № 2. – С. 45-53.
35. Шевцов В.С. Право и судебная власть в Российской Федерации / В.С. Шевцов – М. : Профобразование, 2003. – 368 с.
36. Сушко Л.П. Організаційно-правові засади здійснення судового контролю в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Л.П. Сушко; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2009. – С. 8.
37. Нечипорук С.В. Доктринальні проблеми визначення поняття судової влади /С.В. Нечипорук // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 1. – С. 72-76.
38. Авер'янов В.Б. Адміністративна юстиція як форма судового захисту прав громадян у державному управлінні /В.Б. Авер'янов // Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – С. 222-228.
39. Бублик Г.В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Г.В. Бублик; Київ. нац. екон. ун-т. – К., 2005. – С. 10.